
Nedžad VEJZAGIĆ¹

**Bosna i Hercegovina i antiterorizam u Kanadi,
Njemačkoj, Velikoj Britaniji, Francuskoj i
Izraelu**

**Bosnia and Herzegovina and Antiterrorism in
Canada, Germany, Great Britain, France and
Israel**

Sažetak

Bosna i Hercegovina je priznati član međunarodne koalicije za borbu protiv terorizma. Kao mlada država, bez dovoljno iskustva u organizaciji efikasnog suprotstavljanju terorizmu, Bosna i Hercegovina treba da koristi bogata iskustva država koje imaju razvijenu strategiju borbe protiv terorizma. Iskustva u organizovanju, koja su implementirana u Kanadi, Velikoj Britaniji, Francuskoj, Njemačkoj i Izraelu mogu poslužiti za iznalaženje odgovarajućeg puta u vlastitom organiziranju, te se bazirano na tome, daju određene peporuke da se u budućem organiziranju borbe protiv terorizma u Bosni i Hercegovini na određena područja usmjeri posebna pažnja.

UVOD

Nakon rata koji se u BiH završio potpisivanjem ugovora o miru u Dayton-u (SAD) , niti jedna strana nije se mogla smatrati pobjednikom. Ostalo je dosta situacija koje nisu riješene na potpuno zadovoljstvo učesnika. Kako ciljevi ratnih pohoda nisu ostvareni, terorizam je predstavljao jedan od metoda za ometanje implementacije odredaba dejtonskog mirovnog ugovora, te za podgrijavanje nade, da će se ratnim zločinom postignuti rezultati osvajanja teritorija i progona stanovništva,

¹ Načelnik Odjeljenja za borbu protiv zloupotrebe narkotika, FMUP - FBiH, Sarajevo

moći zadržati. Posebno treba naglasiti prisustvo inostranih militarističkih elemenata koji su u rat u BiH uključeni iz raznih motiva, sa različitim ciljevima. Premda su postojali nagovještaji o potencijalnoj opasnosti od terorističkog djelovanja, sve do 11. septembra 2001. godine, kada se desio teroristički napad na SAD, nije se sa sigurnošću mogla definirati uloga mnogih stranaca koji su u BiH boravili od početka ratnih djestava do sada. Imajući u vidu časne izuzetke koji su u BiH provodili humanitarnu misiju i time značajno pomogli narodima BiH u oporavku od ratnih strahota, danas je nakon provedenih brojnih istraga evidentno da su postojale i takve organizacije koje su pod vidom humanitarnih misija bile ekspoziture raznih terorističkih organizacija. S obzirom na unutrašnje potencijalne izvore terorizma, prisustvo elemenata međunarodnih terorističkih organizacija, BiH je postala poznata u svijetu kao zemlja u kojoj postoji terorizam uperen protiv vlastitog stanovništva te prikriveni restlovi međunarodnih terorističkih organizacija koje djeluju globalno.

Bosna i Hercegovina je mlada država i nema dovoljno iskustva u borbi protiv terorizma. Kako je još uvijek država u izgradnji, bilo bi dobro da se iskustva drugih država u pogledu borbe protiv terorizma sagledaju i prihvatljivi primjeri ugrade u vlastitu praksu. Stoga, cilj ovoga rada je upravo sagledavanje iskustava u pet država koje na određeni način imaju značajnija iskustva u ovoj oblasti, kao putokaz za traženje vlastitih najoptimalnijih rješenja.

BOSNA I HERCEGOVINA I ANTITERORIZAM

Bosna i Hercegovina je priznati član međunarodne koalicije za borbu protiv terorizma koja se formirala nakon 11. 09. 2001. godine u cijelom svijetu. Iako je u početku bilo određenog podozrenja u pogledu opredjeljenosti BiH politike prema terorizmu, nakon odlučnih i visoko profesionalno sprovedenih akcija protiv terorista unutar teritorije države, BiH je postala cijenjeni član antiterorističke koalicije. U pogledu međunarodnog terorizma u BiH ne postoji dilema i nejasnoća, međutim u pogledu unutrašnjeg terorizma u BiH ne postoji istovjetan i zajednički stav. Iako terorizam nema "ime i prezime, naciju, vjeru ili etničku pripadnost" jer je to najgori akt kriminalnog djelovanja uperen direktno protiv života ljudi, u entitetima poznaju samo "njihove" teroriste. U principu "našeg" terorizma nema i sve što se dešava akt je "njihovog" terorizma.

Ovakvu situaciju koriste teroristi te pripadnici niti jedne nacionalnosti u BiH nisu ekskluzivno zaštićeni od terorizma.

Ko je u Bosni i Hercegovini nadležan za borbu protiv terorizma? Kako je Vijeće ministara organizirano da spriječi terorizam i pravovremeno odgovori na akte terorizma na bosanskohercegovačkom tlu? Ovo su pitanja na koja smo tražeći odgovore, konstatovali:

a) U BiH nije precizno utvrđeno ko je odgovoran za komandovanje u slučajevima incidentata sa teroristima, odnosno ne postoje sporazumi između entitetskih, kantonalnih i lokalnih vlada. Dakle, ne postoji zajednička strategija na suzbijanju ili preveniranju terorizma na teritoriji BiH koju bi zajednički provodile entitetske vlasti odnosno Predsjedništvo ili Vijeće ministara BiH.

b) U borbu protiv terorizma uključuju se policijske snage na svim postojećim nivoima organiziranosti. Postoje posebne policijske jedinice koje su opremljene i obučene za suprotstavljanje terorističkim aktima u specifičnim situacijama (talačke situacije, otmice zrakoplova i sl.), te za prevenciju terorističkih napada na određene prostore kroz ograničavanje i kontrolu kretanja. Zakonom o unutrašnjim poslovima FBiH predviđeno je da FMUP između ostalog ima nadležnost u organiziranju i provođenju borbe protiv terorizma. Ovim zakonom nije isključeno pravo organiziranja i provođenja ove borbe na nivou entitetskih policija. Angažiranje ovih snaga u slučaju incidentata sa teroristima je relativno tromo i komplikovano te ne garantuje potpunu efikasnost. Policija je nedovoljno osposobljena da djeluju proaktivno i u začetku spriječi terorizam.

c) Do 11. 09. 2001. borbu protiv terorizma provodili su entiteti samostalno i nekoordinirano prema principu "naš/vaš" terorizam. Rezultati takve borbe su minimalni i najveći broj terorističkih akata je ostao nerješeno.

d) Nakon terorističkog napada na SAD, u BiH je formiran Antiteroristički koordinacioni tim pri Vijeću ministara (MVP) čiji je zadatak da organizirano provodi borbu protiv terorizma. U timu su zastupljeni predstavnici oba entiteta i radom tima rukovodi lice određeno ispred Vijeća ministara BiH.

S obzirom na iskazanu zabrinutost, shvatajući da druge države imaju više iskustava u ovome području, sagledajmo ove aktivnosti u drugim državama posebno se fokusirajući na informacije (1) kako se vlada organizira u borbi protiv terorizma i (2) na koji način se utvrđuju izvori finansiranja za borbu protiv terorizma. Kao primjer organizacije obavljanja ovih poslova korišteni su izvori podataka iz Kanade, Francuske, Njemačke, Izraela i Velike Britanije.

Ovdje su prikazane sličnosti u organizaciji koje su nađene kod ovih pet država, te na koji način se utvrđuju izvori finansiranja za borbu protiv terorizma. S obzirom da je cilj bio da se opišu aktivnosti država, nije vršena komparacija. Na kraju su date preporuke bazirane na zajedničkom iskustvu navedenih država.

ANTITERORIZAM U PET STRANIH DRŽAVA²

Navedenih pet država posjeduju zajedničke karakteristike (sličnosti) u načinu organizovanja borbe protiv terorizma. Sve države imaju veći broj institucija i organizacija koje su uključene u borbu protiv terorizma i sve se nalaze pod vođstvom vladinog ministarstva. Ipak, s obzirom da je više ministarstava uključeno, države su kreirale međuministarsko koordinacijsko tijelo koje koordinira između, ali i unutar ministarstava. Na primjer, sve države imaju vlastitu obavještajnu službu, te policijske snage koje su unutar ministarstva unutrašnjih poslova ili njegovog ekvivalenta. Postoji potreba da se koordinira rad ministarstva vanjskih poslova, odbrane, zdravstva i sl. U svim državama jasno je naznačeno ko je odgovoran za postupanje u incidentima sa teroristima – to je uglavnom nacionalna ili lokalna policija.

Sve države imaju nacionalne policije koje naročito ističu značaj prevencije terorizma. Da bi postigli cilj, države koriste razne strategije kao npr. prikupljanje i obrada obavještajnih podataka, javno prisustvo policije, te razne druge sigurnosne mjere kao fizičko ograničavanje ulaza u javne zgrade.

Prilikom suđenja teroristima, ove zemlje prvenstveno koriste postojeći krivični zakon (npr. onaj gdje se sudi za ubistvo ili paljevinu) . Države također imaju poseban zakon u vezi djela terorizma koji omogućava specijalne istrage, ili posebne istražne tehnike, te povećane kazne.

² Kanada, Francuska, Njemačka, Izrael i Velika Britanija, Izvor: GAO Intelligence Report, <http://www.fas.org/irp/gao/#thugs>

Na najvišem državnom nivou primarno se odvija nadgledanje organizacija uključenih u borbu protiv terorizma. Ovo nadgledanje se odnosi na kontrolu utroška sredstava, efikasnost rada te zakonitost rada.

Kod navedenih pet država promatrana je sličnost mehanizama koji se koriste za utvrđivanje potrebnih sredstava za borbu protiv terorizma. Zvaničnici ministarstava navode da se sredstva uglavnom planiraju na osnovu procjena o ugroženosti od terorizma, a na bazi obavještajnih informacija. Ni jedna država ne vodi tačne podatke o troškovima za suzbijanje terorizma, ali se ti troškovi uglavnom obavljaju unutar računa većih organizacionih formi (policija, obavještajna služba, odbrana i sl.) . Svi zvaničnici navode da su usljed ograničenih sredstava, konačnu odluku o budžetu donosili na bazi procjena o tekućoj terorističkoj aktivnosti, a ne na bazi procjena o ranjivosti države na teroristički napad. Karakteristično je da sve države do maksimuma iskorištavaju postojeće kapacitete za borbu protiv terorizma, prije nego što pokrenu kreiranje novih kapaciteta ili programa.

Svaka od ovih država ima parlamentarno uređenje i vladu sa brojnim ministarstvima koja pokrivaju sva područja upravljanja državom. Na primjer, ministarstvo unutrašnjih poslova obavlja policijske, ali i obavještajne djelatnosti.

U državama sa parlamentarnim uređenjem, članovi zakonodavne vlasti formiraju kabinet koji pod vođstvom premijera obavljaju izvršnu vlast. Izvršna vlast ima dominantnu ulogu u razvoju politike i strategije. Premijer ili kancelar najčešće vode većinu u vladajućim strankama te usljed partijske discipline, nemaju u potpunosti neovisan karakter djelovanja. Većinska partija kroz legislativnu djelatnost osigurava provođenje odgovarajuće politike, dok manjinske partije nemaju mnogo utjecaja na formuliranje i razvoj politike.

Neke od ovih država imaju jake centralne vlade, dok druge imaju jake regionalne ili državne vlade. Na primjer Kanada sa svojim provincijama ili Njemačka sa svojim državama predstavljaju države sa relativno jakim regionalnim vladama, dok Francuska, Izrael i Velika Britanija predstavljaju države sa relativno jakim centralnim vladama. Podjela utjecaja između centralne i regionalne vlade na određeni način determinira kako ove države organiziraju borbu protiv terorizma. Na primjer, u nekim država nacionalna policija ima ključnu ulogu, dok u drugim, regionalna ili lokalna policija imaju ključnu ulogu u borbi protiv terorizma.

Zvaničnici u Kanadi, Njemačkoj i Francuskoj tvrde da je trenutno veoma nizak nivo stvarnih prijetnji od terorističkih napada u njihovim državama. Procjene iz 1998 u vezi globalnog terorizma u Evropi ukazuju da je terorizam u opadanju djelimično usljed aktivnijeg angažiranja policije, ali i usljed shvatanja da se dugoročne političke kontraverze i suprotnosti mogu rješavati pregovorima. Na primjer, ostaci Njemačke frakcije Crvene armije, nekada najsmrtonosnije terorističke grupe, najavljuju disoluciju njihove organizacije. U Izraelu, zvaničnici navode da terorizam varira sa statusom mirovnih pregovora. Uobičajeno je da terorizam eskalira u vrijeme pregovora o miru uz nastojanje da se pritiscima i nasiljem postignu traženi ciljevi. U Velikoj Britaniji, također, djelovanje terorista u vezi Sjeverne Irske dešava se kontinuirano, ali se intenzivira u vrijeme mirovnih pregovora. Bez obzira što je historijski gledano terorizam na relativno niskom nivou, prijetnja postoji i tijesno je povezana uvijek sa mirovnim procesom.

Zvaničnici svih pet država navode da nije uobičajen terorizam uz primjenu kemijskog, biološkog, radiološkog ili nuklearnog oružja jer je ograničeno dostupno, a rukovanje je veoma složeno i predstavlja opasnost za osobe koje ga žele upotrijebiti.

Četiri godine nakon ovih procjena, situacija se u svijetu izmijenila, naročito nakon terorističkog napada na SAD koji se desio 11. septembra 2001. Naime, od tog dana, sve države svijeta koje su se smatrale direktnim partnerima SAD, a naročito evropske države (Velika Britanija, Francuska i Njemačka) postale su potencijalna meta terorističkih napada ekstremnih islamskih fundamentalista. U mnogim državama su otkriveni tragovi postojanja i djelovanja članova terorističkih organizacija, naročito onih za koje se smatra da su članovi terorističke organizacije El-Kaide. Istrage su pokazale da su u mnogim državama povremeno ili trajno boravile osobe koje se dovode u vezu sa aktivnostima El-Kaide. Ovim događajima, unutrašnji terorizam nije eliminiran, naprotiv, i dalje egzistira i predstavlja stalnu prijetnju kako za stanovništvo te država, tako i za stanovnike susjednih država, pa čak i za ukupan region. U posljednje vrijeme eskalirao je sukob između Palestine i Izraela u kojem su do maksimuma izraženi akti terorističkog djelovanja.

Svih pet promatranih država imaju sličnosti u organiziranju borbe protiv terorizma. Svaka država odvaja najviše sredstava za ovu borbu u okviru jednog ministarstva, ali također svaka

priznaje da je neophodno koordinirati ukupne aktivnosti u cilju razvoja nacionalne politike za borbu protiv terorizma tako da svaka ima koordinaciono tijelo za koordinaciju aktivnosti različitih agencija. Svaka država ima jasno određene rukovodne strukture koje na licu mjesta terorističkog incidenta upravljaju odvijanjem operacija. Ovih pet država imaju politiku i strategiju koje naglašavaju prevenciju terorizma korištenjem izvora kao što su prikupljanje obavještajnih podataka, stalno prisustvo policije ili sigurnosne mjere. Nadalje, svaka država koristi odredbe svog krivičnog zakona (npr. odredbe u vezi ubistva ili paljevine) prilikom procesiranja terorista. Države također imaju posebne zakone u vezi terorizma kojima se omogućavaju specijalne istrage (tehnike) i zapriječene kazne su povećane. U svim državama izvršni dio (na nivou države) primarno osigurava nadgledanje organizacija uključenih u ovu borbu.

U četiri države glavne snage za borbu protiv terorizma, policijske snage i obavještajna služba su centralizirano smješteni unutar ministarstva unutrašnjih poslova ili njegovog ekvivalenta.

Na primjer, u francuskom ministarstvu unutrašnjih poslova je Nacionalna policija, ali i dvije domaće obavještajne službe kojima je prvenstvena uloga u borbi protiv terorizma. Ipak, zvaničnici iz svih pet država vide antiterorizam kao zajednički napor svih vladinih institucija kojemu je neophodna koordinacija između različitih policijskih, obavještajnih i drugih snaga (ministarstvo odbrane, vojska, zdravstveni sektor i sl.). Svi zvaničnici smatraju da je borba protiv terorizma predmet maksimalnog angažiranja vladinih institucija, te premijera ili kancelara smatraju najodgovornijom osobom u borbi protiv terorizma. Ispod ovoga nivoa neophodna je koordinacija aktivnosti kako bi se formulirala odgovarajuća politika, te dale preporuke premijeru ili kancelaru. U Izraelu, na primjer, postoje međuinstitucionalno tijelo nazvano Biro za antiterorizam koje koordinira aktivnosti i osigurava sevjete ili preporuke premijeru u vezi terorizma.

U svih pet država jasno je određeno ko će biti nadležan i ko će rukovoditi u slučaju incidenta sa teroristima. Na primjer, u Velikoj Britaniji šef policije ima ovlaštenja da u potpunosti rukovodi svim aspektima u slučaju terorističkog incidenta. U Izraelu, Nacionalna policija komanduje postupcima u slučaju terorističkog incidenta unutar teritorije Izraela, dok je za takav slučaj na okupiranim teritorijama, nadležna armija (vojska)

Rukovođenje u incidentnim situacijama potvrđeno je kroz pisane ugovore ili u planovima za nepredvidive (iznenadne) situacije ili koroz neke druge ugovore. U Kanadi na primjer, RCMP (Royal Canadian Mounted Police) ima pisane ugovore sa glavnim općinskim policijskim odjelima o tome tko vodi operacije u slučaju terorističkih incidenata. Francuska vlada ima Plan za nepredvidive situacije u kojem se određuje postupanje u slučajevima terorističkih situacija, otmica aviona ili brodova, ili kemijskog napada. Svi zvaničnici navode da koriste ugovore ili planove kao osnovu za trening njihovog osoblja koje će koristiti za intervencije na licu mjesta.

Potpuno jasna linija komandovanja u incidentnim slučajevima je veoma važna. Za glavnog komandanta određuje se osoba koja je u stanju da komanduje različitim odjelima antiterorističkog odgovora (policija, vatrogasci, zdravstveni i drugi hitni slučajevi) . Ta osoba mora imati kapacitete da meritorno naredi/odobri aktivnosti policije (npr. napad, hapšenje, prikupljanje dokaza) ali i angažiranje drugih specijaliziranih jedinica angažiranih u hitnim aktivnostima (evakuacija, potraga i spašavanje, medicinska obrada i dekontaminacija) . Zvaničnici Velike Britanije ističu važnost da je ova ovlaštenja veoma važno imati u jednoj osobi i to je u njihovom slučaju Šef policije (Chief Constable) .

Zvaničnici drugih država navode slične argumente u vezi neophodnosti jasne i unificirane komande za cijeli spektar antiterorističkog djelovanja, odnosno djelovanja u slučajevima terorističkih napada.

Svaka je država razvila vlastitu politiku borbe baziranu na iskustvima rada sa različitim terorističkim grupama i sve naglašavaju važnost preventivnog rada premda to uvijek i nije napisano. Jedino Kanada ima dokument koji sadrži politiku borbe protiv terorizma dok ostale države nemaju pisanih dokumenata. U cilju implementacije nacionalnih politika borbe protiv terorizma ove države imaju strategije koje uključuju prikupljanje obavještajnih podataka, prisustvo policije i druge odvratajuće mjere.

Na primjer, strategije svih pet država podrazumijevaju domaće obavještajne podatke i svaka od njih ima najmanje jednu agenciju koja prikuplja domaće obavještajne podatke o terorističkim aktivnostima. Zvaničnici posebno naglašavaju da je od esencijalne važnosti za borbu protiv terorizma efektivna i

efikasna obavještajna služba koja je u stanju prevenirati terorističke akte u njihovim državama. Generalno, uloga domaćih obavještajnih službi ogleda se u preveniranju terorističkih akcija kroz prikupljanje i obradu obavještajnih podataka i informacija prikupljenih od raznih izvora korištenjem različitih metoda. Vršiti se procjena ugroženosti sigurnosti, te nadgleda se aktivnost terorističkih grupa, a ponekad se aktivnost tih grupa parališe ako se procjeni da ugrožavaju sigurnost na teritoriji države.

U svim državama, obavještajne agencije su odvojene od policijskih snaga. U Kanadi, Francuskoj i Velikoj Britaniji ove organizacije su pod jedinstvenim ministarstvom. U Njemačkoj postoje paralelno državna i pokrajinska obavještajna služba sa policijom i obje su pod odgovarajućim ministarstvom unutrašnjih poslova. U Izraelu, obavještajna služba direktno obavještava premijera, a Nacionalna policija je pod Ministarstvom javne sigurnosti. Saradnja između obavještajne službe i policije je veoma važna jer obično, obavještajna služba nema pravo da vrši hapšenje. Policijske snage se uključuju nakon što se dobiju podaci od obavještajnih službi da se terorističke aktivnosti odvijaju ili će se odvijati ili nakon što policijska obavještajna služba indicira takvu aktivnost.

Usprkos veoma moćnih kapaciteta obavještajnih službi, otvoreno i vidljivo policijsko prisustvo na određenim mjestima koristi se za prevenciju terorizma. Na primjer, u Francuskoj, kada postoji prijetnja od terorističkog napada, povećava se prisustvo policajaca na javnim mjestima. Slično je u Njemačkoj gdje Njemačka Federalna Granična Policija povećava broj prisutnih policajaca koji nadopunjuju državne policajce ako se očekuju događaji kao što su političke demonstracije. U Izraelu, Nacionalna policija zajedno sa vojskom prisutna je na raznim lokacijama unutar određenih prostora kako bi pravovremeno pružila potreban otpor ili spriječili terorističke aktivnosti.

Kao dio preventivnih aktivnosti, ove države koriste razne druge tehnike da odvrte terorističke napade. Na primjer, sve države koriste fizičke barijere (prepreke) na određenim kritičnim prostorima, vladinim zgradama, da odvrte direktne napade. Ostale tehnike su kao npr. u Izraelu se koristi lični pregled i pretres ličnih stvari koje obavljaju policajci ili vojnici, a koristi se i kontrolni prolaz kroz metaldetektorska vrata na ulazima u zgrade, trgovačke centre, aerodrome ili lokalne priredbe. U Velikoj Britaniji policija koristi video kamere i vrši video nadzor

sumnjivih aktivnosti na ulicama Londona. U Francuskoj, osobe koje posjećuju državne institucije prolaze kroz metaldetektorska vrata.

Sve države koriste svoje krivične zakone za procesiranje terorista i terorističkih akata kao zločin ubistva, paljevina, otmica. Prema kanadskom zakonu prijetnja terorizmom je običan zločin i time uklanja političke elemente i značajno oslabljuje efikasnost terorističkog akta. Države također imaju i posebne zakone koji se odnose na terorizam. U tim zakonima otvorene su dodatne mogućnosti provođenje specijalnih istraga i primjene specijalnih istražnih tehnika, a i zapriječene kazne su povećane.

Prema francuskom zakonu, određena kriminalna djela smatraju se terorizmom ako su nepobitno povezani sa određenom osobom ili grupom koja ima namjeru da ozbiljno ugrozi javni red kroz zastrašivanje i teror. Kazne se mogu povećavati ako su utvrđena djela takvog terorizma. U Francuskoj postoje posebni sudovi i sudske procedure te posebni sudski tužioc koji se bave djelima terorizma. Njemački krivični zakon ima posebne odredbe kojima se zabranjuju formiranje ili podržavanje terorističkih udruženja. Pored osnovnog krivičnog zakona, Izrael ima dva osnovna zakona koji se odnose na terorizam, a njima su sadržane brojne kriminalne radnje kao npr. davanje podrške terorističkim organizacijama. U Velikoj Britaniji postoje dva osnovna zakona protiv terorizma u kojima su određene brojne kriminalne radnje među kojima su i one koje se odnose na članstvo i podršku terorističkim organizacijama.

Nadgledanje ili supervizija programa i efikasnosti, te zakonitosti rada su primarni zadaci i odgovornost onih ministarstava koja u izvršnoj vlasti su određena za borbu protiv terorizma. Ministri kao najodgovornije osobe u ministarstvima smatraju se odgovornim licima za ukupnu problematiku borbe protiv terorizma. Uglavnom se smatra da je nadgledanje ovih poslova jedan tekući – rutinski posao u vođenju institucija a ne neki poseban nezavisan posao. Na primjer, u Francuskoj, ministar unutrašnjih poslova u svojoj svakodnevnoj aktivnosti ima uvid i informacije o aktivnostima institucija koje se bore protiv terorizma u okviru njegovog ministarstva.

Zakonodavna tijela u ovim državama ne traže pisane izvještaje kojima se procjenjuje program borbe protiv terorizma. U ovakvim parlamentarnim vladama parlamentu se ne daje tekući

nezavisni pregled aktivnosti u borbi protiv terorizma. Dok pojedine države ipak provode određeni zakoniti nadzor nacionalnih sigurnosnih aktivnosti (npr. kroz zakonodavni komitet) , ovi se izvještaji uglavnom ne odnose na aktivnosti borbe protiv terorizma. Povremeno, neki od članova zakonodavnih institucija uključuju se u stalna ili povremena nadzorna tijela. U Kanadi i Izraelu nezavisan izvještaj o aktivnostima na polju borbe protiv terorizma dostavljaju nacionalne revizione agencije.

Sredstva za financiranje borbe protiv terorizma u ovih pet država doznaju se na osnovu procjena da će se desiti terorističko ugrožavanje, a koje se bazira na obavještajnim procjenama. Niti jedna od navedenih pet država ne vodi ukupnu evidenciju troškova za borbu protiv terorizma. Ovi su troškovi ugrađeni u troškove rada mnogo širih organizacija kao npr. troškovi policije, obavještajne djelatnosti, odbrane i sl. Usljed ograničenja izvora financiranja, države do maksimuma iskorištavaju postojeće kapacitete prije nego što se pristupi kreiranju novih programa.

Informacije o ugroženosti terorističkim aktivnostima ovih pet država primaju kroz vlastitu civilnu ili vojnu obavještajnu službu ili iz inostranih obavještajnih izvora. Koristeći se različitim sredstvima i metodama, svaka od ovih država kontinuirano prati obavještajne podatke koji ukazuju na ugroženost terorizmom, vrše procjenu koja će se teroristička aktivnost desiti i poduzimaju odgovarajuće kontramjere, zatim procjenjuju koja će se aktivnost vjerovatno dešavati u nekoj budućnosti ili koje se aktivnosti neće desiti. Sredstva koja se stavljaju na raspolaganje ipak su bazirana na procjenama o aktuelnim terorističkim aktivnostima koje se odvijaju, a na žalost ne baziraju se na ukupnoj procjeni ugroženosti i ranjivosti države. Na primjer, svaka od država jako je ranjiva na teroristički napad kemijskim, biološkim, radiološkim ili nuklearnim sredstvima, ali zvaničnici izražavaju sumnju i malu vjerovatnoću da će se takvi napadi zaista i desiti usljed mnoštva razloga uključujući i činjenicu da je veoma teško proizvoditi i isporučivati takve vrste oružja. Nadalje, zvaničnici u ovim državama uvjereni su da bi efekti terorističkog napada ovim tipovima oružja ujedinio populaciju i odvratio interes od političkih ciljeva, te stoga ne vide realnost dešavanja ovakvih napada. Zvaničnici smatraju da su tradicionalne bombe ili otmice aviona mnogo vjerovatniji načini terorističkih napada.

Sve države nastoje da do maksimuma iskoriste postojeće kapacitete pored ostalog i za umanjenje efekata terorističkih prijetnji rađe nego da razvijaju nove programe iz te oblasti.

Na primjer, isti kapaciteti koji se koriste za umanjenje posljedica i sprječavanje požara, industrijskih eksplozija ili izlivanje kemikalija koristili bi se i za intervencije prilikom terorističkih napada. U slučaju kada vlastite mogućnosti ne mogu zadovoljiti aktualne potrebe, računa se na pomoć od susjednih država, provincija, gradova, vlada i sl. Na primjer, Njemačka se oslanja na postojeće državne kapacitete rađe nego da razvija novu federalnu strategiju. Slično i Izrael ne razvija nove kapacitete, ali ima nacionalni program kojim je predviđeno da svaki građanin ima zaštitnu masku i obavi vježbu upotrebe u slučaju napada kemijskim ili biološkim oružjem kao terorističkim napadom. Države ne posjeduju posebne treninge za hitno postupanje u slučajevima kemijskog ili biološkog napada terorista. Velika Britanija ima trening za policajce koji će se naći u ulozi komandnog kadra u incidentnim situacijama na određenim lokacijama.

ZAKLJUČAK

Ovdje su prikazani generalni principi pristupa pet odabranih država u organiziranju u borbi protiv terorizma. Sadržaj je prezentiran kao stav relevantnih i kompetentnih lica iz navedenih država. Iz navedenog se mogu povući određeni zajednički segmenti koji se u vidu preporuke mogu prezentirati nadležnim organima vlasti države, a u cilju što boljeg i efikasnijeg organiziranja u cilju sprječavanja djela terorizma i u cilju minimiziranja efekata izvršenih djela terorizma.

Kao zajednički sadržalac svih aktivnosti na ovome planu mogu se navesti određena polja djelovanja koja predstavljaju temelj za planiranje, finansiranje, treniranje osoblja te izvođenja operativnotaktičkih radnji sprječavanja krivičnih djela terorizma:

Zakonodavstvo (*conditio sine qua non*)

Neophodno je terminološki i pojmovno precizno utvrditi šta se smatra terorizmom te zakonodavstvo harmonizirati sa postojećim zakonskim odredbama koje su na snazi u drugim evropskim državama. U tom pogledu naročito treba voditi računa da je neophodno kroz zakonske odredbe omogućiti

efikasnu istragu, a to podrazumijeva neophodnost omogućavanja određenih tehničkih unapređenja istrage ovih krivičnih djela kroz omogućavanje korištenja tajnih istražitelja, kontrole komunikacija, međunarodne saradnje i dr. Također, potrebno je, na bazi iskustava drugih država, kreirati posebne zakone u vezi djela terorizma. Ovim zakonima bi se pospješili ukupni naponi u sprječavanju terorizma, a uvođenjem strožijih kaznenih odredbi za djela kao što su . . . pružanje podrške teroristima. . . , . . . udruživanje u organizacije radi vršenja terorističkih djelatnosti. . . i sl. , kao što je u drugim evropskim državama, pozitivno bi se djelovalo na odvratanje od namjera za vršenje terorizma.

Procjena ugroženosti

Veoma je važno blagovremeno uspostaviti sistem koji će permanentno vršiti monitoring karakterističnih parametara za procjenu realne ugroženosti državnog teritorija od terorističkih aktivnosti. U tom pogledu potrebno je ustrojiti profesionalnu obavještajnu službu sa težištem svog djelovanja na prikupljanju obavještajnih informacija o terorističkom djelovanju. Odgovarajućim procedurama predvidjeti različite nivoe interesa počevši od prikupljanja podataka u vezi unutrašnjeg terorističkog djelovanja do prikupljanja i razmjene podataka u vezi međunarodnog organiziranog terorizma. Važne podatke i procjene zasnovane na istima prezentirati odgovornim nivoima vlasti kako bi se pravovremeno, ispravno i transparentno formulisala državna politika i strategija za borbu protiv terorizma. O svim značajnim indikatorima potencijalne ugroženosti od terorističkih djelovanja pravovremeno, putem mas-medija informisati najširu javost u cilju formiranja širokog fronta državljana koje će se, na sebi svojstven način, suprotstaviti terorizmu.

Politika

Unutar države, kroz parlamentarni rad i razvijanjem principa demokrtije, eliminirati pojave i situacije koje mogu biti izazov za nastanak terorističkih udruženja ili za vršenje terorističkih djela. Principi uzajamnog uvažavanja i tolerancije moraju biti favorizirani načini za rješavanje potencijalnih konfliktnih situacija. Omogućavanje svakom pojedincu da slobodno ispoljava svoje nacionalne, vjerske i ljudske potrebe, kroz stalni dijalog učeći se toleranciji, razvijanjem osjećaja i brige za drugoga, razvijati i stvarati takvo društvo u kojemu neće

postojati razlog za zametanje klica terorizma i u kojeme će svi građani biti odlučni borci protiv bilo kojeg oblika terorističkog djelovanja.

Vanjska politika mora biti u skladu sa najvišim principima poštivanja ljudskih prava i sloboda i u duhu deklaracija Ujedinjenih nacija. Predstavnici vlasti moraju javno da ispolje zvanične stavove najviših državnih organa u pogledu određenih situacija bilo unutar države ili unutar drugih država. S obzirom na složenost države, javni stav najviših državnih organa mora biti unison i čvrst u pogledu kako podrške, tako i u pogledu osude određenih situacija koje mogu spriječiti/izazvati nastanak terorizma.

Stanovništvo

Građani trebaju biti svjesni da je terorizam namijenjen za njihovo zastrašivanje, paralisanje njihovog života kroz razne vidove kriminalnog i nasilnog djelovanja, a u cilju postizanja određenih ciljeva. Stoga, građanin mora biti zainteresiran da mu se takve stvari ne dešavaju jer ga direktno ugrožavaju.

Otvoreno i transparentno vođenje unutrašnje i vanjske politike u kojemu u potpunosti participiraju predstavnici naroda izabrani na slobodnim i demokratskim izborima, je preduslov zadovoljstva i povjerenja stanovništva. Stalnom edukacijom putem mas-medija stvarati javno mnijenje koje će imati pozitivanj kritički stav prema terorizmu i neće ga podržavati niti u jednom elementu. U takvoj sredini građani će sa ponosom učestvovati u svim aktivnostima sprječavanja terorizma, naročito kroz suprotstavljanje učlanjivanju u takve grupe, ne dajući niti moralnu niti materijalnu podršku terorističkim idejama i akcijama. Određeni stepen samozaštitnog mehanizma mora se razvijati kako kod građanina pojedinca, tako i kod određenih grupacija građana, te kod stanovništva u cjelini.

Osoblje, edukacija i trening

Neophodno je postojeće zakonske snage kroz organizacijsko prestrukturiranje (policija, državna granična služba, obavještajne agencije, carinska služba) educirati, te stalno trenirati kako bi se što efikasnije mogli suprotstaviti suzbijanju terorizma. Programi za obuku treba da su usaglašeni sa takvim programima koji se koriste u drugim državama koje u tom poslu imaju određena iskustva.

Finansiranje

Zakonom treba utvrditi način i izvore finansiranja ove djelatnosti. Visoka svijest o značaju ove problematike, te zainteresiranost cjelokupne zajednice, olakšće donošenje odgovarajućih finansijskih rješenja kako bi se ovi poslovi mogli obavljati na zadovoljavajućem, prethodno utvrđenom, nivou. Svima treba biti jasno da su ovi poslovi veoma složeni i da iziskuju ogromne količine novčanih sredstava koja, u poređenju sa dragocjenim ljudskim životom i stabilnim mirom zajednice, ne smiju predstavljati prepreku, niti razlog za voluntaristički pristup ovome poslu. Osnovu za finansiranje moraju predstavljati podaci o stvarnoj terorističkoj aktivnosti, te podaci i procjene o ugroženosti od terorizma.

Komandovanje

Od velike bi koristi bilo stvaranje vlastitih baza podataka o licima i događajima koji se mogu dovesti u vezu sa terorizmom. Ove baze služile bi, kako za operativne svrhe, tako i za formulisanje strategije i donošenje političkih odluka neophodnih za uspješnu borbu protiv terorizma.

Cijeneći iskustva navedenih država, preporučuje se formiranje jedinstvenog komandnog centra koji bi se aktivirao u slučajevima incidenata sa teroristima. S obzirom na složenost unutrašnje organizacije FBiH, te unutrašnju organizaciju Republike Srpske, najpovoljnije rješenje bi bilo da se na nivou države BiH formira operativno tijelo (međuministarski komitet) kojeg bi sačinjavali predstavnici ministarstava iz oblasti: unutrašnjih poslova, pravde, odbrane, financija i zdravstva. Komandu nad ovim komitetom bi trebalo imati Vijeća ministara BiH. Procedure vršenja poslova iz ove oblasti uredile bi se posebnim aktima.

Prevenција

Na kraju ponovo treba naglasiti da je najvažnija i najefikasnija uspješna borba protiv terorizma prema principu, u narodu dobro poznate izreke, "bolje je spriječiti, nego liječiti". U tom smislu, državna strategija mora sadržavati sve značajne elemente prevencije na svim nivoima, a to u najkraćem podrazumijeva:

transparentna, odmjerena i dobro izbalansirana unutrašnja i vanjska politika;
informiranost stanovništva i pomoć za postizanje vlastitog stava;
unapređenje humanih odnosa, razvoj tolerancije i međusobnog poštovanja;
stroga kaznena politika, pravedno i nezavisno sudstvo.

Tehnička oprema i cijena koštanja

Veoma je važno shvatanje da je za uspješno suprotstavljanje terorizmu neophodna određena tehnička oprema. Danas postoji mnoštvo tehničkih mogućnosti za kontrolu kretanja ljudi i roba kroz granične prelaze, a ovdje se navode samo one činjenice koje mogu dovesti do efikasnijeg korištenja tehničke opreme, a time i do uspješnog suprotstavljanju teroristima. Naime, tehničke mogućnosti savremene opreme koja bi se koristila za borbu protiv terorizma, pored eksploziva, oružja ili municije, mogu se upotrijebiti za detekciju narkotičkih droga, psihotropnih supstanci i prikursora. Kako je danas evidentno da se prekogranični promet ljudi i roba višestruko povećava iz godine u godinu time se višestruko usložnjava problem identifikacije osoba, ali i predmeta koji ih prate te roba koje se prebacuju iz jedne države u drugu. Savremene metode identifikacije lica putem automatske identifikacije otisaka prstiju (A. F. I. S) koja se uspješno i brzo može provoditi na graničnim prelazima omogućuju uvid u kretanje određenih lica koja su pod određenim uslovima već registrirana. Moderne detekcione tehnike otkrivaju tragove eksploziva bilo na rukama osoba ili unutar njihove odjeće ili prtljage. Ista takva tehnička oprema može detektirati najmanje tragove narkotičkih droga ili psihotropnih supstanci. Iz navedenog proističe, da bi zainteresiranost države za kontrolu kretanja lica sklonih vršenju kriminala, naročito iz oblasti terorizma ili ilegalnog prometa drogama, zainteresiranost da se spriječi nezakoniti promet drogama, u znatnoj mjeri bila olakšana primjenom savremenih tehničkih sredstava, naročito na mjestima intenzivnog prekograničnog prometa roba i ljudi. Rezultati koji bi se postigli u potpunosti mogu da opravdaju visku cijenu koštanja ovakve opreme. Ovdje će se samo informativno navesti određena oprema koja se već koristi za ove namjene ili koja je u fazi intenzivnog testiranja u cilju provjere efikasnosti i primjenjivosti u uslovima strogih kriterija postavljenih od međunarodno priznatih institucije (naročito iz oblasti sigurnosti zračnog prometa)

Primjer troškova SAD u kontroli eksploziva i narkotika za period 1990 - 1996

God/tehnologija	90	91	92	93	94	95	96	Ukupno ³
Eksplozivi	\$78	\$23	\$28	\$28	\$25	\$25	\$39	\$246
Narkotici	2	14	16	18	20	14	17	100
UKUPNO	\$80	\$36	\$45	\$46	\$45	\$39	\$55	\$346

Karakteristične sume u ovoj tabeli prikazuju visoke izdatke za inicijalno kupovanje opreme, ali i postepeno snižavanje cijene usljed pojeftinjenja tehnologije.

Komercijalno dostupne ili u fazi laboratorijskog testiranja nove tehnologije za pregled prtljaga. ⁴

Naziv tehnologije	Status	Cijena
Kompjuterizovana aksijalna tomografija	Dostupna - automatski alarm pri pregledu prtljaga - mala propusna moć	\$850. 000-1 mil
Dvostruke zrake	X nije dostupna u ispitivanja	- fazi \$400. 000
Rentgen rasipanjem zraka	sa X Dostupna - ne daje automatski alarm	\$140. 000
Difrakcioni rentgen	Laboratorijsko testiranje	?
Nuklearni Gamma-Gamma Accelerator	Prototip detktuje eksplozive i narkotike	\$8. 6 mil.
Termalna Neutronska analiza	Dostupna - automatski alarm za eksplozive i narkotike	\$1 mil.
Elektromagnetna Quadropol Radio	Dostupna - otkriva eksplozive i	\$340. 000

³ (mil. dolara)

⁴ GAO Intelligence Report, <http://www.fas.org/irp/gao/#thugs>

Frekvencija narkotike

Komercijalno dostupne ili u fazi laboratorijskog testiranja nove tehnologije za pregled putnika.⁵

Naziv tehnologije	Status	Cijena
Elektromagnetna rezonancija	Otkriva progutanu drogu - prototip	?
Dielektrični portal	Skenira 360 stepeni oko putnika - u razvoju - kapacitet 500 putnika na sat	\$200.000
Mikrovalni portal	otkriva eksploziv, oružje, drogu ispod odjeće - u razvoju kapacitet 360 do 600 putnika na sat	\$200.000
Kemiluminiscencija	u razvoju - otkriva tragove eksploziva automatski alarm uzduž koridora kojim se kreću putnici - kapacitet 360 putnika na sat	?
Spektroskopija pokretljivih iona (IMS)	otkriva pare eksploziva - 360 putnika na sat	\$500.000
IMS putnika	Skener Otkriva tragove eksploziva sa ruku, odjeće ili dokumenata - automatski alarm - prototip se koristi - kapacitet 425 putnika na sat	\$85.000
IMS skener (TSWG)	Dokument Otkriva tragove eksploziva na dokumentima kapaciteta oko 450 putnika na sat	\$65.000

Navedeni primjeri prikazuju samo dio na tržištu raspoložive opreme, njene mogućnosti i orjentacionu cijenu. Interes države mora polaziti od interesa njenih građana i potreba za sigurnim okruženjem u kojem će se razvijati i njegovati principi demokratije, humanosti i kreativnosti na dobrobit cijele

⁵ Ibid.

populacije. Ovo je jedan primjer gdje se spajanjem interesa efikasno mogu prebroditi ograničeni finansijski resursi postizanjem dvostrukog cilja jednostrukim investicijama. Moramo biti svjesni da su tehnički troškovi u usporedbi sa netehničkim (ljudskim) troškovima višestruko manji, a time i manje značajni u odnosu na iste. U ljudske potencijale sposobne da se uhvate u punom kapacitetu u borbu protiv terorizma ili opasne i štetne upotrebe narkotičkih droga i psihotropnih supstanci druge mora se ulagati u jednom dugotrajnom procesu koji će naknadno donijeti odgovarajuće rezultate. Ta ulaganja su višestruko veća od ulaganja u opremu i infrastrukturu i država mora na te troškove računati ako želi da provodi uspješnu i efikasnu borbu protiv terorizma.

Ne smije se zaboraviti na značaj međunarodne kooperacije koja po svojoj strukturi i sadržaju uslovljava određene, međusobno kompatibilne tehnološko - legislativne sisteme, a koje u skoroj budućnosti, BiH mora intenzivno graditi.

Abstract

Bosnia and Herzegovina is recognized member of an international coalition for combat terrorism. As still young state, without experiences regarding efficient fight against terrorism, BiH should utilize reach experiences from states having developed strategies to combat terrorism. The experiences that have already been implemented for combat terrorism in Canada, Great Britain, France, Germany and Israel should be used as bench mark (milestone) for creation of own strategy for combat terrorism, as well as recommendations to focus towards certain fields of activities in fight against terrorism.